

AkersDølen

MEDLEMSBLAD

NR 1 – 2003

GRORUDDALEN HISTORIELAG

Januar 2003

Kaggen Gård

Hva skjer?

Vi har mange spennende tilbud til medlemmer og andre interesserte.

side 3

Magnus Lagabøters Landslov

Utdrag av loven av 1274/76

side 6

Referat

fra årsmøtet 2001/2002

side 4

Gårdene ved Grorudbekken

Navn og beliggenhet

av Erik Aurbakken

side 9

Historie er spennende!

Fra stabburstrappen

Kjære medlemmer !

Velkommen til et nytt år i Groruddalen Historielag. Vi har prøvd å legge opp et program med variert innhold. Les om programmet for 1. halvår på side 3.

De siste årene har Groruddalen Historielag og Deichmanske bibliotek samarbeidet om opprettelsen av en bildebase for Groruddalen. Her ligger nå ca. 3000 bilder fra alle deler av Groruddalen. Noen er tatt helt tilbake til på 1800-tallet.

For de som har en PC med tilgang til Internett, er vinteren en fin tid til å utforske bildesamlingen. Gå inn på vår hjemmeside www.grohi.com.

Fortsett så via "Nyttige lenker" til "Deichmanske Bibliotek – Groruddalen Historielags bildebase". Trykk på "Til bildebasen".

Nå får en opp en tabell hvor en kan taste inn felter en ønsker å søke på. Tast inn f. eks. "Furuset" i stedsnavn og "1910" og "1970" i År til og fra. Trykk så "SØK". En får nå opp alle de bildene som er funnet i lite format og med en kort beskrivelse. Ved å dobbeltklikke på et lite bilde får en opp dette bildet i større format og med en mer detaljert beskrivelse. Dette kan eventuelt skrives ut i svart/hvitt eller farger.

På de fleste bildene er det en påskrift om at bildet ikke kan brukes uten tillatelse fra rettighetshaveren. Dvs. bruk ut over en utskrift til privat bruk som beskrevet over. Deichmanske bibliotek avd. Bjerke, kan svare på mulige spørsmål om dette.

Lykke til med en spennende "vintersafari" i Groruddalen !

Oslo, januar 2003.

Kjartan Eide leder

Historie er spennende!

Hva skjer?

Dato	Tid	Sted	Aktivitet
Onsdag 5. mars	19:00	Stabburet på Nordtvet gård, Gårdsveien 1-3	Minner fra Kalbakken-gårdene på 1930-40-tallet. Ved Anne Tvedt og Kari Rognstad som vokste opp der på den tiden.
Lørdag 22. mars	12:00	Deichmanske bibliotek Avd. Bjerke	Orientering om Groruddalen Historielag. Se vårt lokalhistoriske bibliotek av bøker og kart Verving av nye medlemmer. Ved Karin Henden.
Søndag 25. mai	12:00	Grorud jernbane- stasjon	Lokalhistorisk vandring fra Grorud st. langs Alna til Grorud senter. Sangkoret Vox v/Berit Tviberg synger underveis. Guide : Anne Finhammer.
Onsdag 4. juni	19:00	Kaggen gård (v/IKEA på Furuset)	Lokalhistorisk vandring fra Kaggen gård via Furuset skole, Gamle Strømsvei til Hovedskansen på Bakås. Guider : Harald Olsen og Jan Arne Tangerud.

REFERAT FRA ÅRSMØTE 2001/2002

23. OKTOBER 2002

STABBURET – NORDTVET GÅRD

Åpning

Møtet startet kl.19.00.

Leder Kjartan Eide åpnet møtet og ønsket alle hjertelig velkommen. Det var ca.50 fremmøtte.

Det var ingen bemerkninger til innkallingen.

1. Konstituering

Bjørn H. Syversen ble valgt til møteleder og Kari Rognstad til referent.

2. Referat fra årsmøte 24.oktober 2001

Møteleder gjennomgikk referatet. Dette ble godkjent uten merknader.

3. Årsberetning 2001/2002.

Møteleder gjennomgikk årsberetningen. Følgende bemerkninger fremkom:

- *Plankontoret for Groruddalen og strategier for kulturminner i Groruddalen:*

I tillegg til de nevnte innsatsområder kommer: Bevaring av 10-15 gamle steinbrudd.

- *Skansene på Bakås:* Kr. 1.mill. er bevilget til istandsetting og merking.

- *Deichmanske Bibliotek:* Kontoret får mange henvendelser og gode tilbakemeldinger om billeddatabasen,.

- *Gamle bilder:* Det er visse begrensninger for bruken av disse bildene.

- *Takk for innsatsen:* Leder Kjartan Eide beklaget at blomsterhilsen var uteglemt.

Årsberetningen ble godkjent.

4. Regnskap

Leder Kjartan Eide gjennomgikk regnskapet. Det fremkom følgende bemerkninger:

Ang. boksaltet: Årbok 2001 har solgt dårligere enn budsjettet, dette er en av årsakene til underskudd i regnskapet. Underskuddet er ca. kr. 10 000,-.

Ang. porto: Spørsmålet om hvor vidt porto skal belastes kjøpere av årboka vil bli videre behandlet i styret.

Ang. balanse: Det er satt av et fond til vedlikehold av pilegrimsleden. Revisjonsberetningen ble opplest. Budsjettet for 2003 ble kommentert. Regnskap 2002 for perioden 01.10.2001 – 30.09.2002 ble godkjent.

5. Fastsetting av kontingent

Det ble fastsatt at kontingenten for 2003 skal ligge på samme nivå som før, kr. 70,- pr. medlem.

6. Innkomne forslag

Det var ingen innkomne forslag.

7. Valg

Valgkomiteens leder Hjalmar Kielland delte ut og leste opp valgkomiteens forslag. Disse ble valgt ved akklamasjon. Det nye styret ser nå slik ut:

Leder:	Kjartan Eide (ikke på valg)
Nestleder:	Jan Arne Tangerud (gjenvalg 2 år)
Sekretær:	Berit Haugen (ikke på valg)
Kasserer:	Ole A. Lynes (gjenvalg 1 år)
Styremedlemmer :	Karin Henden (ikke på valg)
	Kari Rognstad (ikke på valg)
	Roy Normann (gjenvalg 2 år)
	Mona Kraft (ny, 2 år)
Varamedlemmer :	Harald Olsen (ikke på valg)
	Greta Bruu Olsen (ikke på valg)
Revisor:	Øystein Buer (gjenvalg 1 år)
Vararevisor:	Kjell Knudsen (gjenvalg 1 år)
Årbokkomite:	Jan Arne Tangerud (gjenvalg 1 år)
	Anne Fikkan (ny, 2 år)
	Erik Aurbakken (ny, 2 år)
Valgkomite:	Hjalmar Kielland (gjenvalg 1 år)
	Rolf E. Brandt (gjenvalg 1 år)
	Per-Arne Knobelauch (gjenvalg 1 år)
	Kjell Hovind (ny, 1 år)

Det var deretter kaffepause.

Anne Finhammer holdt et meget interessant kåseri om steinindustrien i Groruddalen, og viste en video som var laget i samarbeid med Thorbjørn Kristiansen.

Siste post på programmet var informasjon om årets årbok, og utdeling av den til bidragsytere. Det ble også gitt anledning til kjøp av Årbok 2002.

Møtet sluttet ca. kl. 21.30.

Magnus Lagaboters Landslov

Utdrag fra loven som ble skrevet i 1274/76

Kap. 43. Om landeveier og haandran og brohold.

1. Landevei (tjodgata) og sætervei (sætrgata) og alle fæveier (rekstrar) skal være saaledes som de har været fra gammel tid (at fornu fare). 2. Nu ligger landevei over en mands bo, da kan han flytte den fra sin bø paa det vilkaar, at han anlægger den like god utengards til at fare paa i tørt og vaatt veir; da skal den brukes, selv om den er længre. 3. Nu skal landevei være 8 alen bred. Men om nogen utover dette maal spilder aker eller eng, da skal han bøte efter 6 skjønssomme mænds takst og landnam utpaa. 4. Nu raner nogen en anden hans landevei, da skal han bøte (gjalda) en halv mark sølv til kongen; likesaa om nogen raner en anden haandran, og fuld retsbot efter lagadom til den, som blev ranet, eftersom han er mand til. 5. Nu bryter nogen en bro av paa landeveien, han gjøre den likesaa god som den var før og lægge i mark sølv til den som eiet broen. 6. Nu raner nogen en anden hans sætervei eller den fævei, som har været fra gammel tid, han bøte 1 mark sølv til kongen for veiran og hin have sin vei som for.

Kap. 44. Om lovbestemte stevner til veiarbeide.

Kongens ombudsmand skal kræve veiarbeide paa midfastetinget og paabyde veiarbeide der hvor bønderne finder det heldigst at bøte paa veiene i herredet, og sætte bønderne lovlig stevne til, fra sneen er av til pløgen kommer ut; den anden termin er fra vaaronnen, er slut til høislaaten, den tredje begynder, naar grøden er i gaarden og varer til sne kommer paa takspønen. Dette er de lovbestemte stevner til veiarbeide; det kaldes "onnemillom" (onna-i-millum). Alt det som der imellem spildes, det skal bøtes paa i disse terminer.

Kap. 45. Om brohold paa landevei.

1. Paa midfastetinget skal man kræve veiarbeide som før er sagt, men bønderne er skyldig at gjøre det, hvor de ser at det høver bedst i herredet. 2. Nu skal alle veier bøtes slik at de er farbar baade til at rende og ride, hvad enten det er vinter eller sommer. 3. Nu hvis der over landeveien falder slike elver som ikke er farbar med skib, da skal de gjøre veien farbar, som eier jorden paa begge sider, og gjøre bro over, om de magter det, eller flaate og dragtaug i begge land

eller pram eller eke. Men om ikke saa er gjort, da er straffen en halv mark sølv til kongen og skaffe far-kost allikevel. For alle slike farlige overfartssteder paa landeveiene, hvor hest maa tages paa svøm eller trækkes op med folkehjælp, skal der bøtes en halv mark sølv til kongen. Men for alle dem som maa stige av, ledes eller drives over, da skal der bøtes 2 ører sølv til kongen. For alle de nedfaldne trær som ligger tvers over landevei og hest skal tvispringe (froskleypa) over med mand paa ryggen, skal der bøtes 1 øre sølv til kongen. For hvert trær som ligger tvert over veien og hesten løper ut for, skal man bøte til kongen en halv øre sølv.

Kap. 46. Om veisyn (baugreid).

1. Baugreid kaldes det, som kongens ombudsmand skal ha, om han vil, mellem onnene og skjære budstikken op for vidner og stevne herredsting; siden skal de først begynne sit ridt der, hvor kongens ombudsmand tykkes, det mest trænges, og ride efter de rette landeveier. 2. Det kaldes alt landeveier (tjodveier, egtl. folkeveier), som løper gjennom bygdene fra ende til anden og de som løper fra fjeld og til fjære. Men alle andre veier, som løper til folks gaarder, -de kaldes tverveier, og de ligger ikke under baugreid. 3. Man skal maale et spydskaft, som er 8 alen langt, og

gjøre 2 vidjehanker dertil, og hænge den ene paa odden og den anden paa skaftet. Herredsmændene skal opnævne den bonde, som de vil; han skal stige tilhest og lægge spydskaftet foran sig tvers over hesteryggen og ride midt efter landeveien; 1 ørtug sølv skal bøtes til kongen for hvert trær, som river hank av skaftet. Dette har fra gammel tid hedt "baugreid".

4. Alle halvmarkssekte for veifald aabyrges den, som eier jorden; men alle andre (sekte), som er mindre, aabyrges leilæendingen, og være skyldig at bøte paa veiene og likesaa paa heimrastene. Men heimraster skal være saa lange, som, de har været fra gammel tid, til hver mands gaard. 5. Men alle veier som løper over almenninger, da har alle herredsmænd, som bruker og eier den almenning, aabyrgden for dem.

Kap 47. Om folks flytning over tjodelver.

1. Nu kaldes det tjodelver (tjodar, folkeelver), som er saa store, at de er fløtbare (flottrennar), og broer over dem ikke kan vedlikeholdes, selv om de bygges. 2. Nu hvis der er landevei (tjodvegr) over, da skal den ansætte færgemand, som eier nærmeste gaard, men alle, som vil færges over, skal betale færgепenger; det kaldes almenningsfar. Det er den reisendes skyldige færgепenger, 1 penning sølv for hver mand og 1 for hver hest. Men bygdefolket kan træffe

særlig avtale med færgemanden, saa godt de kan, om færgeløn for sig og alle fattige, saaledes at han kan være vel tjent dermed. Men almissee folk (betlere) er i bygdefolkets aabyrgd, medmindre bygdefolket gir færgemanden saa meget, at han har tilstrækkelig for begge deler (fattige og betlere). 3. Nu hvis færgemanden nøder den reisende til større færgeløn end nu er mælt, for det andet hvis han negter at færgeden, som tilbyr løn, for det tredje, om færgen er borte mere end ett døgn og færgemanden kjendes skyldig deri, det heter veifald (vegafall), og han er saket en halv mark sølv til kongen, men en anden halv mark til den, som ansatte færgemanden, og det skal man ha til at bøde paa færgen med. 4. Nu om nogen lar naut færges paa færgen, da betale han efter overenskomst. Men om nogen gaar paa færgemandens skib eller tar det ut av hænderne paa ham, det er forgriping (fornæmi); den som gjør det er saket 1 mark sølv, halvt til kongen og halvt til færgemanden. 5. Nu er færgemand ikke skyldig at færgelænger end til solnedgang og ikke før solopgang; ti sol skal om sommer raade flytningen, men dag om vinter. Men om han flytter udulgt tyv over, da har han forbrutt sin hud og skal hete tyvs fælle (tjodsnautr). Men om færgemanden forlater sundet, skal jorddrotten

eller hans ombudsmand skaffe en anden i hans sted inden 3 nætter eller bøde 1 mark sølv, halvt: til kongen og halvdelen lægges til færgens ombot; ti det er reisehindring (fartalmi), naar der ikke er skib i sundet. Men om skibet ældes, saa det ikke er ført, da skal bygdefolket skaffe et andet i steden inden 3 nætter eller bøde (gjalda) 1 mark sølv og allikevel skaffe skib.

Oslo Byarkiv kan by på mye interessant stoff for historisk interesserte !

Byarkivet har en eget nettsted innenfor kommunens Web-hotell :

www.byarkivet.oslo.kommune.no.

Fra hovedsiden kan en gå videre til egne sider som omfatter bl.a. :

- Databaser med bl.a. foto, bøker og branntakster
- Kurs
- Nyhetsarkiv
- Slektsforskning

Gårdene ved Grorudbekken

Navn og beliggenhet

av Erik Aurbakken

Opprinnelig var det bare en grorudgård. Denne ble delt i Nedre og Øvre Grorud ca 1700. Langt senere ble Nordre Grorud skilt ut som et mindre bruk. Det lå der Grorud torv ligger i dag og var i en periode skysstasjon. Det ble revet da høyblokka ble bygd. Når vi snakker om Grorud i dag er det greit å huske at Grorud har sine nabogårder, Nordtvet og Ammerud i vest, andre siden av Grorudbekken eller Alna som vi nå kaller den. Grorud ligger på østsiden av Alna som i flommen blir til en elv. Elva har spilt en viktig rolle gjennom mange hundre år, og den tilhører også Nordtvet og Ammerud.

Romsås lå øst for Grorud. Uls-holt og Furuset lå på den andre siden av dalen. De lå ikke ved elva vår, og derfor skal vi glemme dem her.

Grorud strakte seg fra bekken i dalbunnen (omtrent der jernbanen går i dag) til Huken og skogen i nord. Dette kan synes mye, men sammenliknet med Bredtvet og Romsås var nok Grorud en beskjeden gård som gårdsbruk betraktet, mye bratte bakker og tung leirjord. Navnet sier at det er en rud-gård. Gården ble altså først ryddet i mid-delalderen da den beste jorda allerede var tatt i bruk.

Nordtvet var nok dyrket før Grorud. Det er en av de fire tveitgårdene med Bredtvet som gammelt hovedbøle og trolig ryddet så tidlig som i vikingtiden. Vi kan lure litt på hvorfor Rødtvet i dag ligger litt lenger mot nord enn Nordtvet. Kanskje Nordtvet er eldre enn Rødtvet?

Ammerud kom kanskje også før Grorud. Jeg tenker da på Søndre Ammerud som lå i søskrånningen ned til Kalbakkveien. Her var det ikke så bratt, og det var lettere å være bonde. Det var langt fra denne gården til Mellom Ammerud og Nordre Ammerud i nord. Det var ingen vei direkte mellom disse Ammerudgårdene. Det later til å ha vært to selvstendige gårder fra gammelt av.

Det er lett å finne andre gårder på Østlandet som heter Grorud. At navnet skulle ha noe med kvinne-navnet Gro å gjøre synes lite trolig. Hvorfor skulle kvinner som het Gro rydde så mange gårder. Vi finner sjelden andre kvinnenavn knyttet til gårder. Ellers var det gjerne slik at en kvinne som eide jord lett kunne finne seg en mann i passende alder til å bryte stubber. Mannsnavnet Ambi sies å være forklaringen av Ammerud.

Vi finner altså ikke de beste gårdsbrukene langs Alna, men fossene i Alna økte verdien av gårdene da vannsagene kom på 1500-tallet. Der det var fossekraft kom sagbru-

kene, og skogen fikk verdi som planker. Plankene måtte til byen for å skipes til utlandet. Vi kan derfor se oss om etter veier fra sagbrukene til bordtomtene på Grønland. Langs disse veiene må det ha vært trafikk i mange hundre år før Trondheimsveien kom på denne siden av dalen i 1770-årene.

Vi ser at Kalbakkveien skiller mellom Nordtvæ og Søndre Ammerud, - var veien der før Ammerud ble gård?

Hvem bodde her for 200 år siden.

I år 1801 ble det etter ordre fra København holdt folketelling i Norge. Nå skal vi se hva den forteller om Grorud og nabogårdene. Grorud var da delt i to gårder, Nedre og Øvre Grorud.

Våningshuset på Nedre Grorud lå i toppen av Rasmusbakken. Her finner vi Neve Monsen som «Husfader». Han «lever af Sagbrug og Jordyrke». Lucie Preus er husholderske på gården som har to «Tjenestekarle», to «Tjenestepiger» og et barn til oppfostring. Kanskje var Lucie den første som kunne ringe heim arbeidsfolket med klokka i et nytt stabbur med utskåret klokketårn med 5 linnormer - makeløst i dalen. I dag finner vi stabburet på Nordtvæ hvor det er satt opp etter en omfattende restaurering for noen år siden. Neve Monsen hadde kjøpt Nedre Grorud og Søndre Ammerud i 1779. Disse gårdene ble også dre-

vet som en enhet i en senere periode da de begge var eid av ullvarefabrikken. Nedre Grorud hadde 5 plasser med til sammen 20 personer. («Plass betyr ikke her alltid husmannsplass».)

På Øvre Grorud, i dag Grorudveien 13, finner vi Ole Engebretsen som «Husfader». Han har den beskjedne tittelen «Gaardskarl». Det var Peder Anker nede i Paleet i Kristiania som eide Øvre Grorud på den tiden. Han brukte gården til å fore opp hester og dyrke høy. Bernt Anker trengte flere gårder for å holde seg med hester til eget bruk og til sine gjester.

Om Peder Anker noen gang satte sine bein på Øvre Grorud er vel tvilsomt. Kanskje var han her for å kjøpe planker. Til sin berømte skotske gjest, Thomas R. Mathus, fortalte Anker i 1799 at han hadde 30 tjenere og 28 hester. (Dette var før racerbåtens tid.) Årsinntekten hans var 100 000 riksdaler mens en general måtte nøyes seg med inntil 3000.

Ullevål gård gav han bort til John Collet i et selskap ved å putte et gavebrev inn i servietten til Collet - for å styrke familiebandene. Ullevål var kjent for sin enestående hage i Collets tid. Under store selskap kunne springvannet i en grotte som var kledd med muslingskall omstilles til å sprudle madeiravin, skriver Ståle Dyrvik i Cappelens Norgeshistorie. På Grorud var det mer beskjedne

forhold, - men ryktene om selskaper og vin nådde sikkert hit.

Det var ikke alltid så mye samkvem mellom eier og bruker av en gård. I løpet av katolsk tid fikk kirken og klostrene mange gårdparter som gave av eieren - for å lese sjelemesse for den avdøde i all framtid. Kirken hadde også penger å kjøpe for. På denne måten oppstod det et skille mellom eier og bruker på mange gårder. Eierforholdene måtte tinglyses og er godt dokumentert i våre arkiver, men hvem som var eier er ikke så interessant. Jeg skal derfor ikke plage leseren med lange lister med navn. De som drev gårdene, brukerne, er ikke registrert og derfor stort sett glemt selv om det var dem som holdt gårdene i live. Etter reformasjonen overtok staten kirkegodset og solgte det etter hvert til private eiere for å skaffe seg sårt tiltrengte penger i statskassen. Derfor finne vi mange kjente navn fra næringsliv og administrasjon i Kristiania som eiere av eller med part i gårder i Groruddalen. Det betyr ikke at disse eierne bodde på gårdene. Gårdparter kunne omsettes omtrent som aksjer i dag. Men eieren måtte selv innkassere utbyttet.

Ja, vi er fortsatt hos Ole Engebretsen på Øvre Grorud i 1801. Han var gift med Berthe Jakobsdatter og hadde to gutter. Ole kjøpte gården i 1828, etter at

mange store handelshus hadde gått fallitt i Kristiania. I 1836 overtok sønnen, Andreas Olsen, gården. Han gav foreldrene et livørebrev (føderåd) som sikret dem en trygg framtid. Ole var da 70 år. De to gamle skulle ha rikelig med melk, kjøtt, poteter og grønsaker og dessuten «5 (fem) pottes 8 Graders Cognac...og 12 Streger Røgtobak - behørigt Brænde, tørt og forsvarlig, samt itu-hugget saaledes at det kan tjene til Brug uden Omhugning, hvilket inbæres paa Livøretagernes Værelser, der er bestemt at skulle være ovenpaa den nye Bygning (som i dag er det gamle huset i Grorudveien 13). Men Ole og Berthe trengte ikke sitte på sine værelser å betrakte Groruddalen. De skulle også ha «frie Hest med Karl og Veitine til Kirke, Mølle og hvilketsomhelst sted og hvilken-somhelst Tid ...» Kirken var Gamle Aker kirke i Kristiania. Livørebrevet var tinglyst som heftelse på gården og ga full trygghet selv om sønnen skulle falle fra.

Men husmenn kunne ikke sikre alderdommen på denne måten. Det var 4 plasser under Øvre Grorud med i alt 19 personer.

**Fortsetter i neste utgave av
AkersDølen – følg med!**

Historie er spennende!

Frantzen Leif
Ammerudgrenda 83

0960 Oslo

B

Returadresse: Groruddalen Historielag, Postboks 37 Grorud, 0
0905 Oslo - telefon 22 64 00 82 - 90 60 73 90 eller 22 80 44 74

Vi utgir en ny årbok hvert år. Bøkene inneholder viktig lokalhistorisk dokumentasjon fra hele Groruddalen. Den eldste årboken er like aktuell nå som da den ble utgitt. Vi har et spesialtilbud til dem som ikke har en komplett samling: Kryss av på nedenstående bestillingsseddel og vi sender deg årbøkene **portofritt for kun kr. 120,- per stk.**

Bestilling:

Ja, takk, jeg bestiller følgende: (kryss av)

☐ Årbok 1985	☐ Årbok 1987	☐ Årbok 1989/90	☐ Årbok 1991
☐ Årbok 1992	☐ Årbok 1993	☐ Årbok 1994	☐ Årbok 1995
☐ Årbok 1996	☐ Årbok 1997	☐ Årbok 1998	☐ Årbok 1999
☐ Årbok 2000	☐ Årbok 2001		
- ☐ Jeg ønsker å få bøkene tilsendt samlet
☐ å få en bok hver måned til alle er levert
☐ jeg bestiller et fast abonnement for fremtidige årbøker.
Abonnementet gjelder til det sies opp.
☐ Kulturminneguide - Vandring i bydel Bjerke – kr. 50,-
☐ Vandring på Grorud kr. 50,-
☐ Rapport om Skansene på Bakås, kr. 75,-
☐ Kunstmappe med 6 akvarelltrykk kr. 50,-
☐ Middelalderbyen Oslo, kr. 250,-

Medlem nr. _____ Navn _____

Adresse: _____ Postnr.: _____

Oslo, den _____ Underskrift: _____

Klipp ut denne siden, legg den i en konvolutt og send den til oss, eller bestill over Internett www.grohi.com